

Az Országos Széchényi Könyvtár
digitalizálási stratégiája
2017-2025

v02

Bevezetés.....	5
A „digitalizálás” fogalma	5
Társadalomtörténet szempont	5
Könyvtárszakmai szempont	5
Technológiai szempont	6
Az OSZK digitalizálási stratégiájának terjedelme	6
1 Helyzetelemzés	7
Stratégiai környezet	7
Európai stratégiák	7
Magyar stratégiák.....	9
A digitalizálás jogszabályi környezete	11
Digitalizálás a magyar könyvtári rendszerben	12
Küldetés	13
Erősségek	13
Analog gyűjteményének kulturális értéke	13
Meglévő digitális gyűjtemény	14
Digitalizálási tapasztalatok	14
Módszertan	15
Szakértelem.....	15
Szolgáltatási tapasztalatok	15
Szervezet	15
Gyengeségek.....	16
Erőforráshiány.....	16
A folyamatok kezelése.....	16
Szemlélet.....	16
Lehetőségek	16
OSZK fejlesztési programja.....	16
1605/2016 (XI. 8) Kormány határozat.....	17

Közgyűjteményi Digitalizálási Stratégia	17
Az internethasználat bővülése	17
Digitális kompetenciák fejlődése	17
Veszélyek.....	17
Fenntarthatóság	17
Elavulás.....	18
Összegzés	18
2 Vízió	19
3 Stratégiai célok	20
Célcsoportok fokozott figyelembe vétele	20
A digitalizálás célrendszere	21
Digitalizálási kapacitás növelése	22
Hozzáférés biztosítása	22
A digitalizáláshoz kapcsolódó minőségbiztosítási rendszer kiépítése	22
Logisztikai és digitalizálási folyamatkövető rendszer megvalósítása.....	22
Hosszú távú megőrzést támogató rendszer kialakítása	23
Digitális kompetenciák fejlesztése	23
4 A stratégiai célok megvalósítása érdekében végrehajtandó feladatok	24
Digitalizálandó anyagok kiválasztása	24
Az OSZK analóg gyűjtemények	24
A digitalizálandó anyagok kiválasztásának elvei	25
Digitalizálandó anyagok	26
Digitalizáló központ kialakítása	26
Rövidtávú digitalizálási tervek kialakítása	27
Az állományvédelmi tevékenység fejlesztése.....	27
Hosszú távú megőrzési feladatok	28
Szolgáltató rendszer kialakítása	28
5 Indikátorok.....	29
Digitalizálási indikátorok	29
Közzétételi indikátorok	29
Használati indikátorok	29
6 A stratégia megvalósításának költségei.....	30

7 A digitalizálási stratégia végrehajtásának ütemezése	31
8 Összefoglalás	32

Bevezetés

Az Országos Széchényi Könyvtárnak, mint a társadalmi emlékezetrendszer kiemelkedő fontosságú intézményének célja és feladata a mindenkori múlt írásos emlékeinek, valamint nyomtatott, sokszorozott, egyes képi, hang- és elektronikus formában rögzített dokumentumainak összegyűjtése, feldolgozása, megőrzése és hozzáférhetővé tétele.

Az Országos Széchényi Könyvtár alapelve az információhoz való hozzáférés biztosítása. Az Országos Széchényi Könyvtár és tágabb szakmai környezete készen áll, hogy a könyvtárban zajló digitalizálás az ország versenyképességét támogató valódi sikertörténet legyen.

A nemzeti könyvtár valamennyi dokumentumtípusból nagyszámú páratlan értéket őriz, amelynek digitalizálása kiemelt jelentőségű a kulturális örökség megőrzése szempontjából. Digitalizáló tevékenységét annak érdekében végzi, hogy a hagyományos hordozókon lévő dokumentumok hozzáférhetővé váljanak a digitális térben is.

A „digitalizálás” fogalma

A „digitalizálás” fogalmát többféle értelemben használják szakmai diskurzusokban, stratégiákban. A jelen dokumentumban is követjük az általános értelmezéseket, de felhívjuk a figyelmet arra, hogy az adott kontextusban hogyan értelmezhető a fogalom.

Társadalomtörténeti szempont

Társadalomtörténeti szempontból azt a folyamatot nevezik *digitalizálásnak* (digitalizáció, digitalizálódás, digitális átállás, digitális korszakváltás, elektronizáció stb.), amelyben végbemegy a digitális korba történő átmenet. A jelenlegi magasabb szintű stratégiai dokumentumok is főként ebben az értelemben használják ezt a fogalmat.

Könyvtárszakmai szempont

Szűkebb, könyvtárszakmai értelemben azt a folyamatot jelöli, amelyben a könyvtárak szolgáltatásrendszerének nagy része digitálissá válik (katalógus, tartalomszolgáltatások, kölcsönzés stb.).

Szűkítve a 'digitalizálás' szó jelentését, azt a folyamatot nevezzük így, amely a könyvtárakban a digitális objektumok létrehozását, kezelését és szolgáltatását foglalja magában.

Technológiai szempont

Legszűkebb értelemben azt a folyamatot nevezzük digitalizálásnak, amely során egy eredetileg analóg dokumentumot digitális formában leképezünk.

Az OSZK digitalizálási stratégiájának terjedelme

Ez a stratégia az OSZK-ban folytatott – döntő többségében az OSZK gyűjteményében található dokumentumokra építő – digitalizálásra vonatkozik. Az OSZK digitalizálási stratégiája a „digitalizálás” fogalmának legszűkebb értelmezésére épít. Ennek megfelelően azon műveletekre és folyamatokra vonatkozik, amelyek az analóg dokumentumok digitalizálását előkészítő feladatokat, magát a digitalizálást és a digitálismásolat-objektumok utómunkálatait tartalmazza. A dokumentum nem tárgyalja az elektronikusan keletkezett dokumentumok gyűjtésével és megőrzésével, valamint a szolgáltatással és hosszú távú megőrzéssel kapcsolatos célokat és feladatokat, mivel azokat egyéb dokumentumok határozzák meg. Ezek a területek csak annyiban kerülnek említésre, amennyiben a digitális anyaghoz való hozzáféréssel, illetve a digitális tartalom hosszú távú megőrzésével érintkeznek.

Az OSZK digitalizálási stratégiájának megvalósítása a Közgyűjteményi Digitalizálási Stratégia, a fejlesztés alatt álló Országos Könyvtári Digitalizálási Stratégia és az OSZK informatikai fejlesztéséről, infrastruktúrájának megújításáról szóló 1605/2016. (XI. 8.) Korm. határozat alapján történik. A Korm. határozat alapján biztosított forrás lehetőséget teremt a digitalizálási infrastruktúra kiépítésére és a hosszabb távú digitalizálási stratégia megvalósítására. A Közgyűjteményi Digitalizálási Stratégia végrehajtásának forrásai biztosítják az abban megfogalmazott célok megvalósítását.

Az OSZK digitalizálási stratégiája meghatározza az OSZK digitalizálási tevékenységét és a Közgyűjteményi Digitalizálási Stratégiára alapozva előkészíti az országos könyvtári digitalizálási stratégia kialakítását.

Jelen digitalizálási stratégia, igazodva az OSZK középtávú fejlesztési terveihez és a Közgyűjteményi Digitalizálási Stratégiához, a 2017–2025 időszakra terjed ki.

1 Helyzetelemzés

A helyzetelemzés nagymértékben épít a Közgyűjteményi Digitalizálási Stratégia erre vonatkozó fejezeteire, s ezért nem tér ki részletesen a nemzetközi trendekre, stratégiákra és a magyar jogszabályi környezetre.

Stratégiai környezet

Európai stratégiák

- Az Európai Bizottság ajánlása (2011. október 27.)
- Az Európai Parlament és a Tanács 2013/37/EU irányelve (2013. június 26.)
- Az Európai Unió Nyílt Adat Stratégiája

Lundi Alapelvek

Az Európai Unió tagállamainak képviselői és szakértői **2001-ben** megalkották a [Lundi alapelveket](#), amelyek **megalapozták az európai kulturális örökség digitalizálásának irányait**. Deklarálták, hogy „Európa kulturális és tudományos tudáskincset hordozó forrásai egyfajta sajátos közvagyonként képeznek, belőlük áll össze sokszínű társadalmaink kollektív és egyre gyarapodó emlékezete, amely egyben szilárd alapul is szolgál a digitális tartalomipar fejlődéséhez”.

Az alapelvek fő megállapításai a digitalizált kulturális örökségről, ami:

- hozzáférhető és fenntartható örökséget biztosít,
- a kulturális sokszínűséget, az oktatást és a tartalomipar támogatását biztosítja.

Felhívták a figyelmet a digitalizálás problémáira is:

- elaprózódás
- elavulás
- szellemi tulajdonjog
- gyorsan változó technológia

Megfogalmaztak máig érvényes alapelveket:

- bevált gyakorlatok
- optimális megjelenés
- aggregáció

- hozzáférhetőség

Pármai Charta

Az Olasz Kulturális Minisztérium irányításával 2002-ben hozták létre hét tagállam közreműködésével a MINERVA Projektet, amely 2004-ben, az akkor újonnan csatlakozó tagállamokat is bevonta a kulturális örökség digitalizálásának összehangolásába. A projektben a kulturális minisztériumok és intézmények közösen vettek részt, hazánkat a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma és az Országos Széchényi Könyvtár közösen képviselte. A cél egy európai adatbázis létrehozásának előkészítése volt, amelyben az európai kulturális örökség dokumentumai közösen kereshetőek.

A megújult MINERVA-program első stratégiai megbeszélését 2004. február 10-én Budapesten, az Országos Széchényi Könyvtárban tartották.

Tíz pontban fogalmazták meg a digitalizálással kapcsolatos fő feladatokat:

- Az új technológiák intelligens felhasználása
- Hozzáférhetőség
- Minőség
- A szellemi tulajdonjog és a személyes adatok védelme
- Közös működtetés (interoperabilitás) és szabványok
- Nyilvántartások és többnyelvűség
- Benchmarking
- Országos, európai és nemzetközi együttműködés
- Bővítés (együttműködés)
- A jövő közös építése

Európai Digitális Menetrend

Az [Európai Digitális Menetrend](#) az információs és kommunikációs technológiákban (IKT) rejlő lehetőségek hatékonyabb kiaknázását javasolja az innováció, a gazdasági növekedés és a haladás előmozdítása érdekében. Egyik kulcsterülete Európa kulturális emlékeinek digitalizálása és megőrzése; ide tartoznak a nyomtatott dokumentumok (könyvek, periodikák), fényképek, műtárgyak, levéltári iratok, hangfelvételek, audiovizuális dokumentumok, műemlékek és a régészeti lelőhelyek.

Az Európai Digitális Menetrendben megfogalmazott uniós elvárások mentén alakult ki Magyarország 2014–20-as stratégiája, a Nemzeti Infokommunikációs Stratégia.

A Bizottsági ajánlása a kulturális anyagok digitalizálásáról és online hozzáférhetőségéről, valamint a digitális megőrzésről

[A Bizottság ajánlása \(2011. október 27.\) a kulturális anyagok digitalizálásáról és online hozzáférhetőségéről, valamint a digitális megőrzésről](#) (2011/711/EU)

A kulturális tartalmak digitalizálásáról és online hozzáférhetőségéről, valamint a digitális megőrzésről az Európai Bizottság először 2006-ban fogalmazott meg ajánlásokat. A Bölcsék Tanácsának javaslatai, az Europeana létrejötte és kezdeti sikerei, valamint a gazdasági, társadalmi környezet változásai: a kreatív ipar jelentőségének növekedése, az információtechnológia fejlődése, a szerzői jogi problémák mibenlétének kikristályosodása miatt 2011. október 27-én ennek aktualizálására került sor.

Az ajánlás a digitalizálás szervezési és finanszírozási kérdéseivel, a köztulajdonban lévő és szerzői jogvédelem alatt álló tartalmak digitalizálásával és online hozzáférhetőségével, az Europeanaval, valamint a digitális megőrzés kérdéseivel foglalkozik stratégiai szinten. Az Európai Bizottság két évente kér országjelentést az egyes tagállamoktól, amelyben az ajánlás adaptálásának eredményeiről kell beszámolni.

Magyar stratégiák

Nemzeti Infokommunikációs Stratégia (2014–2020)

Egy jól működő digitális infrastruktúra létrehozása érdekében három fő pillérrel illeszkedik a Közgűjteményi Digitalizálási Stratégiába a 2014 és 2020 közötti időszakra meghirdetett Nemzeti Infokommunikációs Stratégia.

A digitális állam olyan elektronikus szolgáltatásokat biztosít a társadalom számára, amellyel tagjainak életminősége javul. Az elektronikus szolgáltatások és azok biztonsági hátterének biztosítása három alapvető szegmensre terjed ki: a kormányzati, belső infokommunikációs technológiák fejlesztésére; a lakossági elektronikus közigazgatási szolgáltatásokra; valamint az állami, egyéb elektronikus szolgáltatások, úgy mint az egészségügyi, oktatási, könyvtári és a kulturális örökséget érintő szolgáltatások fejlesztésére. Ezek alapvető elemek a felhasználók digitális életminőségének javításában.

A digitális kompetenciák fejlesztésében meghatározó szerepet kapnak a közgűjtemények, azon belül a könyvtárak. A lakosság digitális kompetenciájának növelése úgy valósulhat meg, ha csökken a digitális írástudatlanság és a digitális megosztottság mértéke, ezt a könyvtárak a településen belüli központi elhelyezkedésükkel, belső tereikkel, digitálisan hozzáférhető gyűjteményeikkel és a könyvtárosok szakmai felkészültségével tudják megalapozni. A digitális kompetenciák fejlesztésével az elektronikus tartalmak befogadása könnyebbé válik a lakosság és a fejlődő vállalkozások számára.

A digitális gazdaság eléréséhez szükséges az információs és kommunikációs technológiai szektor által biztosított elektronikus szolgáltatásokat igénybe vevő vállalkozások külső és belső informatikai rendszerének kiépítése, fejlesztésének támogatása és a témában a folyamatos kutatási és fejlesztési, valamint innovációs tevékenységek ösztönzése.

Digitális Jólét Program 2.0

A 2015 őszén lezárult az Internetkon, azaz az internetről és a digitális fejlesztésről szóló nemzeti konzultáció, ennek eredményeként jött létre a Digitális Jólét Program. Előkészítésének alapvető kérdései a mobil és vezeték nélküli hálózatok fejlettségére, a digitális tartalmak hozzáférhetőségére vonatkoztak. A Digitális Jólét Program célja a technológiai fejlődéshez való felzárkózás után a digitalizáció társadalmi és gazdasági hatásainak optimalizálása, kiaknázása. Ennek a célnak a megvalósítási folyamatában a közgyűjtemények mint alapvető, meghatározó és megbízható tartalomszolgáltatók szerepelnek. A Program akkor ér el eredményt, ha megvalósul a felhasználó számára megfelelő tartalomnak a megfelelő időben az adott, érdeklődő felhasználó számára való biztosítása. A háromszög csak akkor jöhet létre, ha biztosítva van a digitális dokumentum, ez elektronikusan hozzáférhető időbeli és térbeli korlátok nélkül, valamint a felhasználó rendelkezik a megfelelő digitális írástudással, kompetenciával ahhoz, hogy elérje a digitális tartalmakat.

A kormány 2017. július 19-én a 1456/2017-es kormányrendeletben határozott a Digitális Jólét Program kibővítéséről, annak 2.0-s verziójáról. A digitális infrastruktúrának az állampolgárok számára történő biztosítása érdekében támogatja többek között a Szupergyors Internet Program keretében megvalósuló fejlesztéseket, az 5G hálózati lefedettség érdekében megvalósuló mobil- és alkalmazásfejlesztéseket. A digitális kompetencia mérésére egységes rendszer kidolgozását írja elő, valamint a kompetenciafejlesztésben Digitális Jólét Szoftver Alapcsomagot és Digitális Jólét Klub program kidolgozását rendeli el. Okos Város és Okos Térség mintaprojekttel erősíteni szeretnék a helyi, közösségi digitális együttműködést azért, hogy a digitalizáció összetartó erőként jelenjen meg a közösség életében.

A Digitális Jólét Program 2.0-nak sarkalatos pontja, hogy a digitalizáció következtében létrejövő társadalmi és élettani hatásokat kontrollálják, valamint a Digitális Jólét Programban való részvétel a határontúl élő magyar közösségek számára is lehetséges legyen.

Digitális Oktatási Stratégia

A magyarországi Digitális Oktatási Stratégia átfogja az oktatásnak a köznevelésre, szakképzésre, felsőoktatásra és felnőttképzésre vonatkozó szegmenseit. Célja az információkezelés képességének elsajátítása. A közgyűjtemények csak akkor válhatnak valódi, versenyképes tartalomszolgáltatókká, ha korszerű, innovatív és rendszeresen, gyakran frissülő tartalmakat állítanak elő. A közgyűjtemények munkája összefonódik a

digitális oktatással, ugyanis a közgyűjtemények rendelkeznek megfelelő humán és infrastrukturális feltételekkel. Aktív szerepet vállalhatnak új típusú tan- és oktatási segédletek kialakításával, létrehozva egy minőségi digitális kulturális környezetet. Az elektronikus tan- és segédanyagok közkinccsé tételével a regionális különbségek csökkenthetők. A távoktatási lehetőségek az elektronikus felületek biztosította lehetőségekkel megnőnek. A közgyűjtemények közreműködésével a tudományos tartalmakhoz való hozzáférés lehetősége is növekszik. Az információs műveltség kiterjesztése és a lehetőségek gyarapítása motiválja az ismeretszerzést, a digitális kompetenciák fejlesztése új élményeket biztosít a felhasználóknak, továbbá a kölcsönös együttműködés a közgyűjteményi, kulturális és az oktatási területek között elősegíti a hatékony kutatásfejlesztést.

Közgyűjteményi Digitalizálási Stratégia

A Digitális Nemzet Fejlesztési Program részeként 2017. június 28-án, a Kormány által elfogadott 1404/2017-es kormányhatározattal a Közgyűjteményi Digitalizálási Stratégia azzal a céllal jött létre, hogy a társadalom minél szélesebb köre számára biztosítsa az akadálytalan hozzáférést az elektronikus tartalmakhoz. A digitális, elektronikus tartalmak létrejöttét indokló, alapvető állományvédelmi szemponton túl egy más, a felhasználók felé irányuló, azok igényeinek elektronikus úton való maximális kielégítését szolgálja. Lehetővé teszi a magyar nemzeti örökség terjesztését, az állampolgárok digitális kompetenciáinak fejlődését. A hozzáférés bővítésével a közgyűjtemények társadalmi hasznosulása várhatóan megnő, a gyűjtemények iránt nagyobb lesz az érdeklődés, és ezzel párhuzamosan változik a közgyűjtemények társadalmi megítélése is.

A Közgyűjteményi Digitalizálási Stratégia első szakasza 2020-ig tart. A cél az, hogy az összes digitalizálandó dokumentum 50%-a digitalizálva legyen, és ezeket a tartalmakat egy közös felületen el lehessen érni. Ezzel párhuzamosan a digitális tananyagok száma 40%-kal emelkedjen. A könnyebb hozzáférés biztosításával és a digitális kompetenciák fejlesztésével növekedni fog a közgyűjteményi digitalizált tartalmakat kereső felhasználók száma is. A második szakasz 2020-tól 2025-ig tart. 2025-ig az audiovizuális archívumok teljes körű tartalomszolgáltatással kell, hogy rendelkezzenek, és létre kell jönnie egy folyamatosan működő és visszakereshető internetes archiválási szolgáltatásnak a Kárpát-medence egész területén.

A digitalizálás jogszabályi környezete

Az OSZK írott, nyomtatott és elektronikus hangzó, képi és elektronikus gyűjteménye a nemzeti emlékezet része, amelynek hosszú távú megőrzését jogszabályok határozzák meg. A jogszabályok meghatározzák az OSZK feladatait a digitalizálás területén is.

- 1997. évi CXL. törvény 61. § (3) – A nemzeti könyvtár gyűjteménye a kulturális örökség része
- 1997. évi CXL. törvény 61. § (4) m) – a könyvtárakban őrzött kulturális javak digitalizálása az Országos Könyvtári Digitalizálási Stratégia szerint,
- 1997. évi CXL. törvény 61. § (4) n) – [Az OSZK] részt vesz a magyar kulturális örökség digitális megőrzésében és széleskörű hozzáférhetőségének megteremtésében.
- 22/2005. (VII. 18.) NKÖM rendelet 3. §. (1) – A könyvtár a muzeális dokumentumokat köteles épségben megőrizni, szakszerű kezelésükről, megóvásukról gondoskodni.
- 22/2005. (VII. 18.) NKÖM rendelet 4. §. (2) – A muzeális dokumentum másolása, többszörözése csak a könyvtár hozzájárulásával, a könyvtár által meghatározott – a dokumentum védelmét legkevésbé veszélyeztető – módon végezhető el.
- 30/2014 (IV. 10.) EMMI rendelet az országos múzeum, az országos szakmúzeum, a nemzeti könyvtár, az országos szakkönyvtár és az állami egyetem könyvtárának kiemelt feladatairól
- 1605/2016. (XI. 8.) Korm. határozat (Az OSZK informatikai fejlesztésére, és infrastruktúrájának megújítására)

Digitalizálás a magyar könyvtári rendszerben

Magyarországon valamennyi – a kulturális örökség szempontjából meghatározó jelentőségű – nagyobb könyvtár folytat digitalizálási tevékenységet.

A digitalizálást az intézmények döntő többsége saját eszközeivel, külső szolgáltató bevonása nélkül végzi. A saját eszközök jellemzően nem alkalmasak tömeges digitalizálásra. A digitalizálási tevékenységet folytató könyvtárak egy része rendelkezik digitalizálási stratégiával, jellemzően azonban ad hoc módon, nem egy kidolgozott stratégia mentén dolgoznak.

A digitalizálási célok illeszkednek az egyes intézmények küldetéséhez. A területi ellátásért felelős közkönyvtárak (megyei hatókörű városi könyvtárak) a helytörténeti szempontot kiemelt fontossággal kezelik, ezt követi az állományvédelem, a szolgáltatás és a tudományos kutatás. A szakkönyvtárak esetében a tudományos kutatás és az állományvédelem a legfontosabbak. A felsőoktatási könyvtárak esetében a kutatás és az oktatás támogatása mellett a szolgáltatás és az állományvédelem a legfontosabbak. A kereskedelmi, üzleti szempontok, valamint a kreatív újrahasznosítás alig jelenik meg szempontként.

A könyvek alkotják a digitalizálandó dokumentumok legnagyobb részét, viszonylag kevés egyéb dokumentumtípus digitalizálása szerepel a tervekben.

A könyvtárak főként az intézményen belül, valamint a saját honlapjukon keresztül, nyilvánosan teszik közzé a digitalizált dokumentumaikat, és megállapítható, hogy jelenleg a könyvtárak jellemzően nem törekednek arra, hogy közös aggregációs szolgáltatások

felületein tegyék közzé a tartalmaikat, de több könyvtár használja szolgáltatási célból a magyarországi szolgáltatásokat (MEK, EPA, Hungaricana).

Küldetés

Az Országos Széchényi Könyvtár a magyar kulturális örökség hagyományos és modern könyvtári dokumentumainak megőrző és közvetítő intézménye.

Az Országos Széchényi Könyvtár

- gyűjti, feltárja és megőrzi a magyar nemzeti kultúra írott, nyomtatott, audiovizuális és elektronikus formában létrejött értékeit;
- biztosítja a közvetlen hozzáférést saját és – központi nyilvántartások koordinátoraként – más intézmények gyűjteményeihez;
- széleskörűen biztosítja a hozzáférést a magyar írott és egyéb módon rögzített kulturális javakhoz;
- folyamatosan megújított tartalommal és eszközparkkal áll a használók rendelkezésére;
- más intézményekkel együttműködve koordináló szerepet játszik, illetve részt vesz a rögzített kulturális és szellemi örökség feltárására és megőrzésére irányuló programokban;
- a forrásértékű alap kutatásoknak és az ezekre épülő tudományos igényű értékelő munkáknak egyik gyűjtőpontja, a magyar vonatkozású humántudományi kutatásoknak kiinduló forrásgyűjteménye;
- aktív kapcsolatokat ápol a határon túli magyar könyvtárakkal;
- nemzetközi kapcsolatai révén a nemzeti bibliográfiai számbavétel kiteljesítésére törekszik, közvetíti a magyar könyvtárakról és könyvtörténeutről szóló információkat, valamint aktív szerepet vállal a The European Library-vel való együttműködésben és az Európai Digitális Könyvtár létrehozásában;
- a Könyvtári Intézet tevékenységén keresztül biztosítja könyvtárak – a tudásalapú társadalom meghatározó alapintézményeinek – fejlesztését, működésük és szolgáltatásaik valós igényekhez alakítását, a társadalomban elfoglalt helyük megerősítését, valamint szakmapolitikai támogatását.

Erősségek

Analóg gyűjteményének kulturális értéke

Az OSZK-ban található digitalizálandó dokumentumok a magyar kulturális örökség kiemelkedően fontos dokumentumai. Könyvtárunkban őrizzük például a magyar nyelv legrégebbi emlékeit, a magyar történelemről szóló középkori krónikákat, az első magyarországi nyomtatványokat, a szépirodalom jeles képviselőinek hagyatékát, a

mindennapi élethez kapcsolódó kisnyomtatványok és plakátok tömegét, a magyar történelem fontos eseményeihez kapcsolódó fényképeket, a Hymnus kéziratát. Könyvtárunkban található a magyar nyomtatott kultúra legteljesebb gyűjteménye 1473-tól napjainkig.

A gyűjtemény alapvető forrása a különböző szintű, formális és nem formális oktatási/tanulási tevékenységnek.

Meglévő digitális gyűjtemény

A 2000-es évek első évtizedének második felére világossá vált, hogy a gyűjteménybe kerülő, megőrzendő és szolgáltatandó digitális objektumok száma túllépte azt a határt, amelyet kisebb, elkülönült rendszerekben kezelni lehet.

A lehetőségekhez igazodva kiépült egy digitális raktár (2005 - Indigo). A tárolókapacitás biztosítása részben az NIIF (ma KIFÜ) segítségével történt. Elkészült néhány, digitalizáláshoz kapcsolódó szabályzat is. 2008-ban elindult a digitális kötelempéldányok kezelésének teljes folyamatát kezelő digitális könyvtári rendszer, az OSZKDK. Majd 2015-ben elindult az ELDORADO nevű rendszer, amelyben a művekhez kapcsolódó szerző jogok sokrétű figyelembevételével történik a differenciált szolgáltatás.

Az OSZK digitális raktárában több mint 30 000 raktári egységben (könyvtárban) kb. 10 M objektum van. Ez a szám még nem tartalmazza az Arcanum által átadott digitális állományt (kb. 5 M objektum).

Digitalizálási tapasztalatok

Az OSZK-ban már 1999-ben elkezdődött a digitális dokumentumok gyűjtése, előállítás és szolgáltatása a Magyar Elektronikus Könyvtárban (MEK). 2003-ban elkezdődött a Corviniana Digitalis Program (jelenlegi neve: Bibliotheca Corviniana Virtualis). Azóta milliós nagyságrendű digitális objektum található az OSZK különböző digitális gyűjteményeiben és szolgáltatásaiban.

Jelenleg az alábbi szervezeti egységben folyik digitalizáló tevékenység: főként a Digitalizáló Osztályon, de kisebb-nagyobb digitalizálási projektek zajlanak az OSZK több szervezeti egységében is (E-könyvtári szolgáltatások Osztálya, Történeti Interjúk Tára, Fényképtár, Zeneműtár, Régi Nyomtatványok Tára, Kisnyomtatványtár). Az OSZK gyűjteményének különböző dokumentumtípusai kerülnek digitalizálásra: középkori kódexek, könyvek, periodikumok, kisnyomtatványok, térképek, fényképek, képeslapok, plakátok, gyászjelentések, hangfelvételek, kották, mozgóképek stb. Több jelentős digitalizálási projekt valósult meg külső vállalkozók bevonásával különböző pályázatok, támogatások segítségével is.

Jelenleg egy lapozószkenner, három felsőkamerás szkennel, két digitális fényképezőgép és reprodukciós állvány és több síkágvas szkennel alkotja a digitalizáló eszközparkot. Az audiovizuális anyagok digitalizálására is rendelkezésre állnak eszközök.

Módszertan

2009-ben elkészült a digitalizáláshoz kapcsolódó néhány szabályzat is, és elkezdődött a *Digitalizálási füzetek* című módszertani anyagok publikálása:

A képalapú digitalizálás elmélete és gyakorlata a könyvtárakban [elektronikus dok.] / Renkecz Anita ; kész. Káldos János vázlatára alapján ; közrem. Bartos Éva, Káldos János, Mezey László Miklós. – Budapest, 2011. – CD-ROM.

EPA ajánlás elektronikus folyóiratok kiadóinak, szolgáltatóinak elektronikus időszaki kiadványok public domain publikálásához [elektronikus dok.] / szerk. Csáki Zoltán. – [Budapest], 2008. – CD-ROM

Elkészült egy összefoglaló módszertani segédkönyv *A könyvtári digitalizálás kézikönyve* címmel, amely összefoglalja a könyvtári digitalizáláshoz kapcsolódó alapvető tudnivalókat.

Szakértelem

Az elmúlt években a digitalizálási gyakorlat során kialakult az a szakértelem, amely nélkülözhetetlen a megfelelő minőségi és mennyiségű digitalizálás végrehajtására. Fontos tapasztalatokat szereztünk a logisztikai munkák szervezésében és az állományvédelem és digitalizálás összefüggéseiben is.

Szolgáltatási tapasztalatok

Az Országos Széchényi Könyvtár 1999 óta foglalkozik digitális (elektronikus) dokumentumok szolgáltatásával. Ezeknek az utóbbi években már 18-20 millió látogatója van évente. Kialakítottuk a szolgáltatások többféle típusát: elektronikus könyvtár, képkönyvtár, bibliográfiai szolgáltatások, tartalomszolgáltatások, multimédiás alkalmazások stb.

Szervezet

Az OSZK szervezetében kialakult a digitalizálással foglalkozó szervezeti egység (jelen SZMSZ-ben: Digitalizáló Osztály). Létrejött az OSZK Digitalizálási Bizottsága, amely elkezdte a szabályozási munkát.

Gyengeségek

A digitalizáló és feldolgozó kapacitásokat a tároló- és a szolgáltatórendszerek elavultsága miatt az elmúlt években nem lehetett egységes rendszerként működtetni. Egyértelművé vált, hogy a digitalizálás, a digitális gyűjteményfejlesztés, feldolgozás, tárolás, hosszú távú megőrzés és szolgáltatás komplex, egymásra épülő folyamatok rendszere, amelyben bármely részfolyamat gyengesége az egész rendszer működését és célját veszélyezteti.

Az elmúlt másfél évtizedben kiépült digitalizáló eszközpark azonban elavulóban van. Az utóbbi években nem történt semmilyen fejlesztés. A bevételi kényszer, a tárolókapacitás hiánya, valamint a szolgáltatórendszerek elavulása miatt többnyire megrendelésre történő digitalizálás foglalta le a kapacitásokat.

Erőforráshiány

Az elmúlt években több szempontból sem volt elegendő erőforrás a feladatok elvégzésére. Egyrészt a rendelkezésre álló informatikai eszközök gyorsabban avultak el, mint ahogy a rendelkezésre álló szűkös forrásokból fejleszthettük volna, másrészt a személyi erőforrások is csökkentek. Az új és egyre szaporodó feladatokat nem lehetett megoldani az erőforrások átcsoportosításával.

A folyamatok kezelése

Könyvtárunkban több helyen folyik digitalizálás. A digitális másolatok többféle folyamatban jutnak el a digitális raktárba, illetve a szolgáltatásokba. A különböző szervezeti egységek digitalizáláshoz kapcsolódó munkájának összehangolása nem ment zökkenőmentesen, mivel az új folyamatok nehezen illeszthetők a hagyományos könyvtári funkciók közé.

A digitalizálás folyamatai és a hozzá kapcsolódó könyvtári folyamatok összetettek, sok döntési pontot, kompetenciát és szabályozottságot követelnek meg. A folyamatok részletes feltárására nem volt lehetőség az elmúlt években.

Szemlélet

Az OSZK munkatársainak nagy része a „digitális bevándorlók” kategóriájába tartozik. Ennek következtében a digitális átálláshoz kapcsolódó szemléleti korlátok és kompetenciahiányok is jellemzők.

Lehetőségek

OSZK fejlesztési programja

Az OSZK 2015-ben új fejlesztési stratégiát fogalmazott meg, melynek fő pillérei a következők:

- Informatikai megújulás
- Raktárak megújulása
- Megújuló könyvtárépület
- Szervezeti megújulás

1605/2016 (XI. 8) Kormány határozat

A 1605/2016. (XI. 8.) Korm. határozat (az OSZK informatikai fejlesztésére, és infrastruktúrájának megújítására) lehetőséget teremt nemcsak a digitalizálási infrastruktúra kiépítésére és a hosszabb távú digitalizálási stratégia végrehajtására, hanem a digitális korszak elvárásainak megfelelő komplex rendszer megvalósítására is.

Közgyűjteményi Digitalizálási Stratégia

A Közgyűjteményi Digitalizálási Stratégia lehetőséget teremt a prioritások meghatározásában, a könyvtári digitalizálás és az oktatás kapcsolatának megteremtésére. Mivel a nagyobb mennyiségű digitalizálásból származó digitális másolat döntő többsége a könyvtári rendszer alapszolgáltatásaként jelenik meg a felhasználók számára, szükséges nagyobb felhasználói élményt nyújtó tematikus, az oktatásban igényeinek megfelelő környezetek kialakítása. Ilyen környezetek megvalósításában is lehetőségeket jelent a Közgyűjteményi Digitalizálási Stratégia pályázati rendszere.

Az internethasználat bővülése

Az internethasználat hazai és világméretű bővülése lehetőséget, egyszersmind új kihívásokat is jelent, mivel új igények és új versenytársak jelennek meg.

Digitális kompetenciák fejlődése

A „digitális bennszülöttek” számának növekedése a digitális kompetenciák természetes növekedését jelent, de egyúttal magasabb szintű, összetettebb használati igényeket is. A digitális kompetenciák fejlesztése azonban lehetőségeket és feladatokat is jelent.

Veszélyek

Fenntarthatóság

Informatikai erőforrások

A „digitális korszak” alapja a digitális kódolású információk értelmezésére képes eszközpark megléte és folyamatos fejlesztése. Nem elégséges a szintentartás, hanem a társadalmi igényekhez igazódó folyamatos fejlesztés szükséges. Az informatikai eszközöknek viszonylag rövid az életciklusa a műszaki komplexitásuk, érzékenységük, valamint a társadalmi elvárások növekedése miatt.

Humán erőforrások

A társadalmi elvárásoknak megfelelő komplex adatkezelő és szolgáltató rendszerek egyre több és kifinomultabb adat rögzítését követelik meg. Az adatrögzítés jelentős számú, különböző kompetenciákkal rendelkező humán erőforrás bevonását igényli. Ezek elmaradása, akár mennyiségi, akár minőségi tekintetben veszélyezteti a modern könyvtár működését. A technológiai változások nyomonkövetése és a módszertani anyagok folyamatos karbantartása munkaigényes és jól képzett szakemberekkel megvalósítható.

Elavulás

A digitalizálási technológia fejlődésével a módszertani anyagok viszonylag gyors elavulásával kell számolnunk.

Összegzés

- Az OSZK időben kezdett reagálni a digitális korszakba történő átmenet trendjeire, de csak a digitalizálendő dokumentumok kis része került digitalizálásra az elmúlt másfél évtizedben. Finanszírozási, szervezési és szemléleti problémák miatt a digitalizálás átfogó rendszere nem épülhetett ki. A digitalizálási tervek végrehajtása csak részlegesen valósult meg.
- A politika felismerte a digitális korszak kihívásait, meghatározta a stratégiai irányokat, és támogatással is segíti az OSZK fejlesztési terveinek megvalósítását. Megfelelő a jogi és stratégiai környezet is.
- A politikai, stratégiai és jogi környezet megfelelő lehetőséget biztosít az OSZK digitalizálási stratégiai céljainak megvalósítására.
- Kialakítható a mennyiségi, minőségi és állományvédelmi céloknak megfelelő Digitalizáló Központ.

2 Vízió

Az OSZK digitalizálási tevékenysége meg kell, hogy feleljen az OSZK küldetésének, a magasabb szintű stratégiai céloknak és a társadalmi, valamint szakmai elvárásoknak. Ezeknek megfelelően ki kell építeni egy olyan digitalizálási kapacitást, amellyel az OSZK képes mennyiségben és minőségben előállítani az elvárásoknak megfelelő digitális másolatokat.

Sokféle digitalizáló eszköz fogja biztosítani a különböző analóg dokumentumtípusok digitalizálását. Ezek lehetővé teszik, hogy a diafilmekről a kódexig, a plakáttól a nyomtatott könyvig, a térképtől a kéziratokig mindenféle dokumentum digitalizálása megvalósítható legyen optimális eszközzel.

A mennyiség mellett biztosítani kell, hogy a digitális másolatok megfelelő minőségűek legyenek. Ez fejtett, a minőségi és mennyiségi elvárásoknak megfelelő eszközökkel lehetséges.

A mennyiségi és minőségi követelmények csak olyan környezetben valósíthatók meg, amelyben a digitalizáló munkatársak optimális teljesítményt tudnak nyújtani.

A digitális írástudás és digitális kompetenciák fejlődésével a társadalom egyre szélesebb rétegei várják el, hogy egyre pontosabb információhoz jussanak, ezért olyan – a digitalizálásra is épülő – szolgáltatások kialakítása a cél, melyekkel az információ a célközönség egyes rétegei számára célzottan, olykor személyre szabottan kerül átadásra.

3 Stratégiai célok

A stratégiai célok meghatározása a következő alapvető tényekre épül: (a) a kulturális tárgyak, könyvtári dokumentumok komplex entitások, és (b) felhasználásuk, társadalmi hasznosításuk időben, térben és technológiai értelemben is rendkívül sokféle és folyamatosan változó. Az OSZK digitalizálási stratégiájának fő célja, hogy a digitalizálás során keletkezett digitális másolat tükrözze az eredeti dokumentum komplexitását, és hogy biztosítsa a lehető legsokrétűbb társadalmi hasznosítását.

Ennek érdekében az Országos Széchényi Könyvtár fő célkitűzése, hogy **Digitalizáló Központot** hoz létre, ahol a mennyiségi és minőségi céloknak megfelelően **digitalizálja** gyűjteményét, valamint, hogy a könyvtári rendszer többi résztvevőjével fejlessze az **együttműködést**, hogy a magyar kulturális örökség könyvtárakban őrzött része minél nagyobb mértékben digitálisan is **hozzáférhetővé** váljon a társadalom számára.

Célcsoportok fokozott figyelembe vétele

A digitalizálás és szolgáltatás során tisztában kell lenni az egyes célcsoportok igényeivel. Ezek meghatározása a stratégia végrehajtásának fontos előfeltétele.

A digitális korban átalakul és jelentősen megnő a könyvtári adatokat használók köre. A digitalizálás és digitális írástudás bővülésével a társadalom egyre nagyobb része válik a könyvtári információk felhasználójává. Az interneten hozzáférhetővé tett könyvtári dokumentumok területi korlátozás nélkül elérhetők.

A magyar kulturális örökség iránt érdeklődő hazai és nemzetközi közönség.

Az oktatás különböző szintjei alapján:

- A közoktatás igényei kiemelt feladatok elé állítják a könyvtárakat, mivel a tanuló és tanár mindennapi eszközévé válnak az informatikai eszközök, amelyekkel a könyvtárakban őrzött információk egyre nagyobb szerepet kapnak.
- Kutatói igények (egyetemi/tudományos)
- Az „egész életen át való tanulás” igénye a célközönség életkori és társadalmi rétegzettség tekintetben is megváltozik, és jelentősen kibővül.

További célcsoportok:

- A piaci szféra is egyre nagyobb mértékben használni fogja a digitális objektumokat (kiadók, tartalomszolgáltatók, turisztika, kreatív ipar stb.).
- A fogyatékkal élők is növekvő mértékben veszik igénybe digitális szolgáltatásainkat.
- Nemzetközi közönség (határon túli, tengeren túli, európai szempontok)

A digitalizálás célrendszere

Az Országos Széchényi Könyvtár digitalizálási tevékenységének célja, hogy

- a digitalizálás segítségével online hozzáférhetővé tegye az általa őrzött kulturális örökséget;
- a hozzáférést minél nagyobb mennyiségben és megfelelő minőségben biztosítsa;
- a stratégiai időszak végére a digitalizálandó dokumentumok reprezentatív részét digitalizálja;
- fejlessze a megfelelő digitalizáló erőforrásokat, munkafolyamatokat;
- a minőségi célok elérése érdekében minőségbiztosítási rendszert építsen ki, amely kiterjed az digitalizáláshoz kapcsolódó logisztikai és állományvédelmi folyamatokra, a digitalizáló eszközök használatára, a digitális objektumok tulajdonságaira, metaadatokra és a dokumentálási folyamatokra;
- biztosítsa az eredeti analóg dokumentum korlátozott reprodukálhatóságát;
- biztosítsa az eredeti dokumentum digitális másolattal történő helyettesíthetőségét;
- biztosítsa az eredeti dokumentum és a másolatok azonosíthatóságát és hitelességét;
- szabványos metaadat-sémák használatával (azonosító, bibliográfiai leíró, technikai, felhasználást szabályozó és strukturális adatsémák) biztosítsa a széleskörű és sokrétű hozzáférést és hasznosítást;
- szabványos digitális formátumokkal biztosítsa a kereső- és mintázatfelismerő rendszerek számára a nagytömegű digitális adatban való keresést;
- szabványos formátumok használatával biztosítsa a széleskörű hozzáférést és hosszú távú megőrzést;
- biztosítsa a nagytömegű digitális másolat hozzáférhetőségének fenntarthatóságát;
- biztosítsa a nagytömegű digitális másolat hosszú távú megőrzését.

Az Országos Széchényi Könyvtár digitalizáláshoz kapcsolódó célja, hogy

- a magyar könyvtári rendszer tagjaival olyan együttműködést és munkamegosztást alakítson ki, amelyben
 - megvalósul a digitalizálandó dokumentumok gyűjtőkör szerinti megosztása;
 - a digitalizálandó és digitalizált dokumentumok nyilvántartása biztosított;
 - a partnerek együttműködésében teljessé tehető az egyes könyvtárakban hiányosan található sorozatok, periodikák;
 - ajánlások alapján szabályozottan alapján történik a digitalizálás;
- együttműködést alakítson ki a határokon túli, hungarikumokat őrző intézményekkel;

- együttműködjön az oktatási rendszer fejlesztéséért felelős intézményekkel, szervezetekkel, a közoktatási és felsőoktatási intézményekkel;
- digitalizálási kompetenciaközpontot hozzon létre, amely a digitalizáláshoz és a digitalizáláshoz kapcsolódó tevékenységekhez nyújt ajánlásokat, módszertant, oktatásokat, elektronikus oktatási anyagokat, szabályzatokat és eszközöket.

Digitalizálási kapacitás növelése

Alapvető cél a digitalizálandó dokumentumok reprezentatív részének digitalizálása. Ez az igény fogalmazódik meg a Közgyűjteményi Digitalizálási Stratégia-ben is.

Hozzáférés biztosítása

Már a digitalizálás során olyan formátumokat kell választani, amely hosszú távon biztosítja a digitális objektumok technikai hozzáférhetőségét és a hozzáférés szabályozhatóságát.

A digitalizáláshoz kapcsolódó minőségbiztosítási rendszer kiépítése

Korlátozott reprodukálhatóság biztosítása – A digitális másolatnak alkalmasnak kell lennie arra, hogy az eredeti dokumentum reprodukálható legyen. A reprodukálhatóság korlátai dokumentumtípusonként változnak.

Azonosíthatóság – A digitalizált dokumentum és a digitális másolat közötti kapcsolatnak azonosíthatónak kell lennie.

Hitelesség – A digitális másolatnak hitelesen kell leképeznie a digitalizált dokumentumot. A hitelesség kritériumai dokumentumtípusonként változnak.

Helyettesítés – A reprodukálhatóság, azonosíthatóság és hitelesség elvárásai teljesülésének eredményeként biztosítható lesz, hogy a digitalizált dokumentum helyettesíthető lesz a digitális másolattal.

Szabványos metaadatok – A digitális dokumentumok leírása kizárólag szabványos metaadatokkal történhet.

Metaadatok szintjei – A digitalizáláshoz kötelező metaadatokat kapcsolni. A digitalizáláshoz kapcsolódóan különböző szintű metaadatok kapcsolódhatnak.

Logisztikai és digitalizálási folyamatkövető rendszer megvalósítása

Olyan folyamatkövető rendszer megvalósítása szükséges, amely képes kezelni a logisztikai, állományvédelmi és digitalizálási folyamatokat.

Hosszú távú megőrzést támogató rendszer kialakítása

A digitalizálás eredményeként létrejövő digitális másolatokat, valamint az egyéb csatornákon érkező digitális dokumentumokat az OSZK alapfeladatának megfelelően a hosszú távú megőrzést biztosító rendszernek kell kezelnie.

Digitális kompetenciák fejlesztése

Mivel a digitalizálás és a hozzá kapcsolódó folyamatok az OSZK sok szervezeti egységét érintik, kiemelten fontos cél, hogy a digitalizáláshoz kapcsolódó kompetenciákat fejlesszük a stratégiai időszakban, mivel csak így biztosítható a kívánt teljesítmény.

4 A stratégiai célok megvalósítása érdekében végrehajtandó feladatok

A digitalizálendő anyagok kiválasztása

Az OSZK analóg gyűjteményei

Az Országos Széchényi Könyvtár hagyományos hordozókon lévő dokumentumainak száma 2014-ben 10,5 millió volt. A gyarapodás évente 1-2% körül mozog. Az utóbbi két évben kerültek be jelentősebb darabszámú gyűjtemények, és hasonló gyarapodással számolunk a stratégiai időszakban is.

	Dokumentumok száma (db)	Digitális objektumok száma
Kötetes kéziratok gyűjteménye	26.823	5.270.828
Leveles kéziratok gyűjteménye	35.004	105.012
Fényképgyűjtemény	652.935	1.248.397
Vegyes dokumentumok	1.648.924	6.595.696
Könyvgyűjtemény	1.894.956	372.274.740
Diafilmgyűjtemény	64.224	334.896
Periodikum-gyűjtemény	1.216.660	243.332.000
Mikromásolat-gyűjtemény	45.000	9.000.000
Kisnyomtatvány-gyűjtemény	3.815.528	15.262.112
Plakátgyűjtemény	446.200	490.820
Kottagyűjtemény	180.000	900.000
Hangfelvétel-gyűjtemény	40.000	400.000
AV-gyűjtemény	74.555	74.555

Kartográfiai dokumentumok	311.660	12.44.640
Összesen	10.451.969	664.633.696

A digitalizálendő anyagok kiválasztásának elvei

- **Társadalmi igény elve:** olyan dokumentumok vagy gyűjteményegységek digitalizálására kerül sor, amelyekre társadalmi igény van.
- **Elégséges adat elve:** azok a dokumentumok kerülnek digitalizálásra, amelyek azonosításához és szolgáltatásához elégséges adat (metaadat) biztosítható.;
- **Adatmentés elve:** azok a dokumentumok kerülnek digitalizálásra, melyek esetében az eredeti adathordozón lévő adatok hosszú távú hozzáférése csak digitalizálással biztosítható gazdaságosan.
- **Állományvédelmi elv:**
 - azok a dokumentumok kerülnek digitalizálásra, melyeknek folyamatos szolgáltatása az eredeti analóg állományban indokolatlanul nagy állagromlást okozna. A digitalizálás során csak indokolt esetben fogadható el az átlagos használatnál (olvasás, kölcsönzés, mozgatás stb.) nagyobb állományvédelmi kockázat – minden dokumentum esetében érvényesül az előzetes és utólagos állapotvizsgálat;
 - a digitális másolat helyettesíti az eredeti dokumentumot;
 - az analóg állományok megőrzése az OSZK alapvető feladata;
 - a veszélyeztetettség, használat és digitalizálás összefüggései.

Veszélyeztetettség	A használat gyakorisága		
	Nagy	Közepes	Csekély
Nagy	Azonnali digitalizálás, restaurálás	Digitalizálás, restaurálás	Digitalizálás, konzerválás
Közepes	Digitalizálás, konzerválás	Digitalizálás, konzerválás	Elhelyezés védőtárolóban
Csekély	Digitalizálás	Megfigyelés	Nincs teendő

- **Gazdaságossági elv:** a kiválasztás során figyelembe kell venni a digitalizálásra kiválasztott eredeti gazdaságos digitalizálhatóságát.
- **Sokféleség elve:** a kiválasztás során figyelembe kell venni az analóg információhordozók sokféleségét (dokumentumdiverzitás) az óriásplakáttól a mikroírással készített kéziratokig, a fényképnegatívoktól a hangfelvételek különböző fajtáinakig.
- **Újrahasznosíthatóság elve:** közzététel esetén kreatív felhasználásra teremt lehetőséget, és a kereskedelmi felhasználáson keresztül hozzájárulhat a kulturális gazdaság fejlesztéséhez.
- **Tömeges információ elve:** kiválasztási szempont lehet, ha adatbányászati vagy automatikus szövegelemzési módszerekkel tömegesen nyerhető ki információ a digitalizált adatokból, illetve más adatokkal való összekapcsolásuk (record linkage) is új információkhoz vezethet.

Digitalizálandó anyagok

Nincs szükség az OSZK teljes gyűjteményének digitalizálására, mivel sok kiadványból több példány is található raktárainkban. Többféle szempont figyelembe vételével ma 3 millióra becsüljük azoknak a dokumentumoknak a számát, amelyeket digitalizálni kell.

Összes analóg dokumentum az OSZK-ban (db)	kb. 10.500.000
A digitalizálandó analóg dokumentumok száma	3.000.000*
Digitalizálandó könyv jellegű analóg dokumentumok száma (beleértve a periodikumokat is)	1.000.000
Leveles analóg dokumentumok száma	2.000.000
Tervezett digitalizált objektumok (fájlok) száma összesen	202.000.000

*A Közgyűjteményi Digitalizálási Stratégia szerint a könyvtárakban digitalizálandó dokumentumok száma összesen kb. 3,5 millió.

Digitalizáló központ kialakítása

- A mennyiségi- és minőségi céloknak megfelelően jelentősen ki kell bővíteni a digitalizáló kapacitást, és meg kell újítani a digitalizáláshoz kapcsolódó munkafolyamatokat és minőségbiztosítási rendszert. Ennek érdekében meg kell valósítani az Országos Széchényi Könyvtár Digitalizáló Központját.
- A Budavári Palota F. épületének 8. szintjén kialakítandó Digitalizáló Központ építészeti és belsőépítészeti munkáival párhuzamosan a digitalizáló eszközök beszerzése, majd üzembeállítása történik meg. A hardverkörnyezet kialakításával együtt kialakítandó az OSZK digitalizálási munkafolyamatait támogató rendszer.

Ennek beszerzése (fejlesztése) és üzembe állítása, illetve az új integrált rendszerhez (OKP) kapcsolása nélkülözhetetlen a teljes termelési kapacitás eléréséhez.

- Kialakítandó a digitális objektumok technikai feldolgozását biztosító hardver- és szoftverkörnyezet, valamint az ezekhez a műveletekhez kapcsolódó operatív tárolórendszer.
- Ki kell alakítani a minőségbiztosítási rendszert.
- A Digitalizáló Központ működtetéséhez megfelelő számú munkaerő biztosítása és betanítása is szükséges. Ennek érdekében digitalizáló munkaerő felvétele szükséges, illetve létre kell hozni a betanításhoz szükséges képzési anyagokat. Ezek az anyagok képezik az alapját az országos könyvtári rendszer számára kialakítandó elektronikus tananyagoknak.

Rövidtávú digitalizálási tervek kialakítása

A stratégia időszakában digitalizálásra kijelölt dokumentumok az OSZK teljes gyűjteményének reprezentatív részét képezik. Az OSZK teljes gyűjteménye közel 10,5 millió dokumentum. Az analóg gyűjtemény – előreláthatólag néhány évtizedig – még évente jelentős számú (akár százezres nagyságrendet is elérő) dokumentummal gyarapodik. Jelen stratégiai időszakban nem cél a teljes analóg gyűjtemény digitalizálása, hanem sokszempontú válogatási elvek alapján a teljes gyűjteményt reprezentáló digitalizálást tekintünk feladatunknak. A stratégiai időszakot jobban tervezhető, éves időszakokra bontjuk.

A stratégiai időszakban a Közgyűjteményi Digitalizálási Stratégiában meghatározottak szerint a társadalmi igény elve alapján történő digitalizálás kap prioritást. A Digitális Jólét Program és Magyarország Digitális Oktatási Stratégiája, valamint a Közgyűjteményi Digitalizálási Stratégia végrehajtása során kerülnek meghatározásra azok a szempontok és igények, amelyek befolyásolják a digitalizálandó dokumentumok kiválasztásának sorrendjét. Jelentős hatással lesznek a tudományos kutatás, valamint a felsőoktatási képzés szükségletei is. Előre látható, hogy az OKR-projekt keretében megvalósuló kiemelt tartalomszolgáltatásokhoz kapcsolódó igények kielégítése jelentős kapacitásokat fog lekötöni.

Fontos szempont a gyűjteményrészek tervszerű digitalizálása is. A gyűjtemény-szempontról digitalizálás eredményeként létrejövő digitális dokumentumok szolgáltatása gyakran jelentős társadalmi érdeklődést és igényt gerjeszt.

Az állományvédelmi tevékenység fejlesztése

A szolgáltatási célú digitalizálást állományvédelmi szemlélettel kell végrehajtani. Ennek megvalósítása érdekében az alábbi feladatok elvégzése szükséges:

- fejleszteni kell a restauráló és kötészeti műhely eszközeit, hogy a digitalizáláshoz szükséges előkészítő és utómunkák megfelelő ütemben elvégezhetőek legyenek;

- biztosítani kell a szükséges szakembereket;
- gondoskodni kell a folyamatos fogyóanyag-ellátásról;
- ki kell alakítani a jelentős mennyiségű dokumentum mozgását biztosító logisztikai folyamatokat;
- a digitalizáláshoz kapcsolódóan el kell végezni a digitalizálandó dokumentumok állapotfelmérését.

Hosszú távú megőrzési feladatok

A digitalizálás eredményeként létrejövő digitális objektumokból és jogszabályokban meghatározott elektronikus dokumentumokból, valamint az OSZK gyűjtőköri szabályzatában megjelölt egyéb forrásokból származó digitális dokumentumokból létrejön az OSZK egységes digitális gyűjteménye, amelynek megőrzése az OSZK alapfeladata. A hosszú távú megőrzés biztosításához

- kialakítandó a földrajzilag elosztott nagykapacitású tárolórendszer;
- elkészítendő a hosszú távú megőrzés működéséhez és a digitális objektumok megőrzéséhez szükséges szabályzatrendszer.

Szolgáltató rendszer kialakítása

Az OSZK legfontosabb célja, hogy több csatornán keresztül, minél szélesebb társadalmi kör számára tegye elérhetővé a magyar kultúra emlékeit. A digitalizálási tevékenysége is ezt a célt szolgálja. Az OSZK szolgáltatói céljainak eléréséhez a szabályozó- és minőségbiztosítási rendszert úgy kell megvalósítani, hogy a létrejövő másolatok a differenciált társadalmi igényeknek és szolgáltatói céloknak megfelelő minőségűek legyenek.

5 Indikátorok

Mivel az OSZK egyszerre lokális és aggregációs szolgáltató, a Közgyűjteményi Digitalizálási Stratégiában is javasolt indikátorokat a következő formában vezeti be:

Digitalizálási indikátorok

- Digitalizálásra kijelölt dokumentumok száma évente
- A digitalizált analóg dokumentumok száma évente
- A digitalizálásra kijelölt és a digitalizált analóg dokumentumok aránya évente
- A digitalizált analóg dokumentumokról készült elsődleges (master) digitális objektumok száma évente
- Állományvédelmi előkészítő folyamaton átment analóg dokumentumok száma évente
- Állományvédelmi utómunkán átment analóg dokumentumok száma évente

Közzétételi indikátorok

A közzétételi indikátorok a szolgáltatásokhoz kapcsolódnak, tehát a szolgáltatási indikátorként is használhatók.

- Az OSZK szolgáltatásaiban közzétett, a minőségi követelményeknek megfelelő digitális objektumok száma,
- Az OSZK szolgáltatásaiban közzétett, a minőségi követelményeknek megfelelő digitális dokumentumok száma, illetve ezek aránya a digitalizálandó analóg dokumentumok számához és teljes analóg gyűjteményhez viszonyítva

Használati indikátorok

A használati indikátorok a szolgáltatásokhoz kapcsolódnak, tehát a szolgáltatási indikátorként is használhatók.

- Az OSZK online szolgáltatásaiban az évente letöltött digitális dokumentumok száma, letöltött és/vagy online használt adatmennyiség stb.)
- Az OSZK által további aggregátorok (pl. EUROPEANA) felé továbbított digitális dokumentumok száma
- Az OSZK által saját digitális tartalmaiból létrehozott és a saját látogató és kiállítótereiben megjelenített digitális objektumok és dokumentumok száma

6 A stratégia megvalósításának költségei

A Közgyűjteményi Digitalizálási Stratégiához hasonlóan a rendszer kialakításának költségeit teljes körűen csak a stratégia elfogadását követő akcióterv kidolgozása során lehet meghatározni.

Jelenleg az OSZK fejlesztési tervei alapján az 1605/2016 Kormányhatározat támogatásával megvalósítandó célok költségei tervezhetők.

Különösen a szolgáltatási területen várható további költségigény, mivel a felhasználói igények élményszerű kielégítése az alapfeladatokon túli fejlesztéseket és kreatív munkát igényel.

7 A digitalizálási stratégia végrehajtásának ütemezése

Időszak	Folyamat
2016.10.01 – 2017.09.30.	Tervezés
2017.10.01- 2018.02.28	Beszerezések lebonyolítása (eszközök, digitalizálási folyamatkezelő rendszer, szoftverek) – az OSZK Digitalizáló Központjának kiépítése
2018.03.01-2018.06.30	A Digitalizáló Központ eszközeinek tesztelése
2018.07.01-2018.12.31	A Digitalizálási Központ üzemszerű működésének kialakítása*
2019.01.01-2025.12.31	A Digitalizálási Központ üzemszerű működése*
2018.07.01-2019.04.30	Kompetenciaközpont létrehozása
2019.05.01-2025.12.31	A kompetenciaközpont működése
2017.10.01-2018.12.31	Tematikus tartalomszolgáltatások megvalósítása

* Az üzemszerű működés függ a könyvtári rendszer cseréjétől, az adatkonszolidációtól és tárolórendszer kiépítésétől.

8 Összefoglalás

A Országos Széchényi Könyvtár gyűjteménye több mint két évszázada **kulcsszerepet játszik** a nemzeti **kulturális identitás megőrzésében**.

Az OSZK fejlesztési terve, a 1605/2016 Kormányhatározat, valamint a stratégiai környezet és kiemelten a Közgyűjteményi Digitalizálási Stratégia megvalósítása az OSZK számára is **új lehetőségeket** teremt. A célok eléréséhez **új szemlélet és megújult szervezet is** szükséges.

A digitális másolatok révén hozzáférhetővé válnak az OSZK gyűjteményei a digitális csatornákon át, s növekszik a gyűjtemény a társadalmi hasznosulása.

A hozzáférés szélesítése érdekében az OSZK gyűjteményének reprezentatív részét digitalizálja, és ezek szolgáltatásával **a nemzet kulturális információs központjává válik**.

Digitalizáló együttműködést, digitális gyűjteményi és szolgáltatási aggregációt kell megvalósítani a magyar könyvtári rendszerben.

A **Közgyűjteményi Digitalizálási Stratégia és az OSZK digitalizálási stratégiájának megvalósítása** átalakítja a nemzeti könyvtár társadalmi megítélését is.